

УДК 159.96

ШЕЛЕГ Л. С.

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ)

МОЖЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ, ЩО СПРИЧИНЮЮТЬ ПСИХОСОМАТИЧНІ РОЗЛАДИ

У статті надано визначення психологічного супроводження оперативно-службової діяльності в ОВС та чинники, що зумовлюють його ефективність. Висвітлено мету та основні завдання психологічного супроводження проходження служби. Обґрунтовано процедуру психологічного супроводження та сутність його етапів: психодіагностичного та корекційного. На діагностичному етапі здійснюється визначення загальних особистісних особливостей працівників ОВС, рівня їх стресостійкості та здатності до дій в умовах з різним рівнем екстремальності. Сутність корекційного етапу визначається як формування професійно значущих якостей працівників, зокрема щодо їх емоційно-вольової сфери, формуванні стресостійкості та корекція негативних психічних станів, навчання технікам і методам саморегуляції.

Ключові слова: психологічне супроводження, мета, завдання, процедура, етапи, психодіагностика, корекція, динаміка особистості.

Постановка проблеми. Збереження й укріплення здоров'я людини – одне з центральних завдань, що повинне вирішуватися суспільством, оскільки людина була і залишається основною виробничою силою, а її фізичне і психічне здоров'я є передумовою успішності досягнення поставлених суспільством цілей. Професійна діяльність може нормально здійснюватися лише за умови, коли працівник здатен діяти з належним ступенем сили і здоров'я. Захворювання, що послаблюють фізичні і духовні здібності людини, сприяють зниженню продуктивності праці і, тим самим, втрати суспільства. Психосоматичні розлади належать до числа тих чинників, що спричиняють виникнення психосоматичних захворювань та здатні призвести до стійкого зниження працездатності та передчасної інвалідизації. Особливо актуальним це положення слід вважати для осіб, які здійснюють професійну діяльність у психологічно напружених умовах та повсякденно піддаються впливу стресогенних чинників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед останніх досліджень в окресленій нами проблематиці привертає увагу дослідження: К. М. Петрученко психологічних засад формування готовності до професійної діяльності студентів із соматичними вадами; К. О. Тютіної щодо психологічного супроводу дітей, хворих на туберкульоз [2]; В. В. Журавльова щодо морально-психологічного забезпечення несення служби прикордонними нарядами [4]; А. П. Журавель щодо психологічного супроводу оперативно-службової діяльності особового складу підрозділів охорони державного кордону [5] та ін. Проте можливості психологічного супроводження емоційних станів працівників органів внутрішніх справ, що спричиняють психологічні розлади не розглядались.

Мета статті – визначення можливостей психологічного супроводження емоційних станів працівників органів внутрішніх справ, що спричиняють психологічні розлади.

Виклад основного матеріалу дослідження. Психопрофілактика психосоматичних розладів полягає у виявленні у працівників органів внутрішніх справ (ОВС) емоційних станів, які виявляються функціональними соматичними симптомами, та психологічній корекції психосоматичних розладів, котра реалізується у контексті такого напрямку психологічного забезпечення діяльності ОВС, як психологічне супроводження оперативно-службових заходів.

Щодо конкретної особистості психологічне супроводження дозволяє більш повно задовольняти не лише суспільні, але й власні інтереси: підвищує комфортність професійної діяльності та соціального оточення; стабілізує рівень напруженості праці та мінімізує кількість стресових ситуацій (відповідно – зменшує рівень тривожності, емоційної напруги тощо); збільшує ступінь задоволеності результатами праці та можливості професійного становлення; зрештою – зменшує ймовірність виникнення психосоматичних розладів, професійних захворювань психогенної природи, сприяє не лише професійному, але й біологічному довголіттю.

Психологічне супроводження оперативно-службової діяльності в ОВС – комплекс психологічно обґрунтованих заходів, котрий забезпечує підвищення ефективності службової діяльності, працездатності та кваліфікаційного зростання особового складу.

Незважаючи на беззаперечну актуальність цього напрямку психологічного забезпечення, його складові, обсяг та межі дотепер залишаються предметом дискусій. У найбільш загальному вигляді існує два підходи щодо його сутності. У межах першого підходу процес психологічного супроводження розглядається як допомога у пристосуванні особи (працівника ОВС) до умов соціального (професійного) середовища. Основним змістом першого підходу є зміна динамічних стереотипів, другий – передбачає активну взаємодію об'єкта психологічного супроводження з оточуючим середовищем.

У контексті зазначеного не дивує розмаїття та дискусійність визначень поняття «психологічне супроводження». Так, Ю. В. Слюсарев визначає його як комплекс психологічного впливу на особистість, завданням якого є активізація саморозвитку людини, що досягається впливом на структури самопізнання, котрі виступають у ролі механізмів саморозвитку [1]. На нашу думку, визначення психологічного супроводження через психологічний вплив некоректне: воно не просто звужує обсяг останнього, але й зводить його до «структур самопізнання», ігноруючи когнітивну та мотиваційну сфери особистості; до того ж, активізація саморозвитку – це завдання не стільки психологічного супроводження, скільки навчання та виховання.

К. О. Тютіна розглядає психологічне супроводження як метод, сукупність послідовних дій, що забезпечують створення умов для прийняття суб'єктом оптимальних рішень у різноманітних ситуаціях життєвого вибору та дозволяють нести відповідальність за них. Під методом супроводження розуміється спосіб практичного здійснення процесу супроводження, в основі котрого лежить єдність чотирьох функцій: діагностика сутності проблеми, що виникла; інформація про суть проблеми та шляхи її вирішення; консультації на етапі прийняття рішення та розробка плану вирішення проблеми; первинна допомога на етапі реалізації плану рішення [2]. Видається, що визначені функції є етапами психологічного супроводження, яке за своєю сутністю не може бути методом: це – процес, тобто сукупність методів і засобів.

П. Я. Пригунов вважає психологічне супроводження професійною діяльністю фахівця-психолога щодо застосування знань психологічної науки та надання на їх основі науково обґрунтова-

них психологічних рекомендацій працівникам з метою максимально повного, успішного та ефективного виконання професійних задач, що стоять перед ним [3]. Таке трактування не лише звужує саме поняття, але й відводить працівникові роль пасивного об'єкта впливу.

Звужено розуміє психологічне супроводження й В. В. Журавльов – як «комплекс заходів, що проводяться під час несення служби і спрямовані на підтримку високої готовності прикордонників, стійкості до стресогенних факторів, попередження негативних індивідуальних і групових психологічних станів та міжособистісних зіткнень» [4, с.60]. За такого підходу його метою стає фіксація того, що вже сформоване, і попередження виникнення негативних особистісних новоутворень та соціально-психологічних явищ.

На нашу думку, одне з найбільш вдалих визначень психологічного супроводження належить А. П. Журавлю, хоча воно й стосується військовослужбовців-прикордонників: це – процес організації та проведення комплексу заходів з метою подолання ускладнень прикордонників, підвищення рівня їх загальної та ситуативної психологічної стійкості і сприяння ефективному виконанню завдань з охорони державного кордону різних умовах діяльності. Іншими словами, йдеться про соціально-психологічний процес, який полягає в узгодженні взаємних очікувань військовослужбовця та соціальної групи (головним чином, прикордонної застави), коли він без тривалих внутрішніх і зовнішніх конфліктів продуктивно здійснює оперативно-службову діяльність, задовольняє свої соціальні потреби, повною мірою йде назустріч тим рольовим очікуванням, що висуває до нього соціальна група й умови прикордонної служби, переживає стан самоствердження та творчого самовираження [5].

Відповідно, авторами визначаються й різні чинники, що обумовлюють сутність психологічного супроводження. Так, на важливість суб'єктивного чинника вказують В. В. Журавльов [4] та А. Г. Караяні [6]. Важливість самоусвідомлення, самоосмислення, переосмислення та формування нового сенсу «Я» підкреслює П. І. Сергеюк [7], який звертає увагу на наявність при психологічному супроводженні таких психологічних феноменів, як комфортна інтерпретація «несприятливих умов досвіду», відмова від

оптимальних очікувань щодо себе, «селективна увага» до менш значущих аспектів несприятливого досвіду, що дають змогу змістити акценти в інтерпретації неуспіху.

Ми не вважаємо визначення поняття «психологічне супроводження» суто теоретичним завданням, оскільки від авторської концепції залежить і бачення його місця у системі психологічного забезпечення, отже – мети та завдань, суб'єктів та об'єктів, принципів, методів та засобів, а також його відмежування від близьких за змістом: «психологічна допомога», «психологічна корекція», «психологічна реабілітація» тощо.

Найбільш загальною *метою* психологічного супроводження є, безумовно, позитивна динаміка особистості протягом усього терміну служби. Основними *завданнями* психологічного супроводження проходження служби слід вважати: 1) психологічну підтримку адаптації працівників ОВС до умов служби відповідно до їх фаху та особистісних особливостей, проведення профілактичної та коригувальної роботи; 2) формування гармонійно розвиненої особистості з активною життєвою позицією, здатної до саморозвитку, самовираження, самоактуалізації; 3) оцінку можливостей кваліфікаційного зростання з урахуванням їх психологічних даних; 4) проведення первинної психопрофілактики відхилень у поведінці працівників ОВС, своєчасне виявлення ознак девіантної поведінки, порушень соматичного та психічного здоров'я, проведення психокорекції і, за необхідності, направлення працівників до центру психіатричної допомоги для здійснення вторинної психопрофілактики. Підставами для проведення такої роботи є: підвищена нервово-психічна й емоційна вразливість; отримання психотравми; 5) надання працівникам психологічної допомоги після перебування в екстремальних ситуаціях, пов'язаних з виконанням службових обов'язків, застосуванням вогнепальної зброї і спецзасобів, отриманням психогенних навантажень, зниженням працездатності та ін. ; 6) індивідуальну психологічну допомогу, основними підставами для надання котрої є: конфліктність і труднощі у взаєминах з колегами, громадянами, членами сім'ї; нервово-психічна перевтома і неврівноваженість, спричинена умовами службової діяльності та побуту; необхідність нейтралізації негативних психологічних впливів, зняття післястресових станів та ін.

Психологічне супроводження оперативно-службової діяльності передбачене п.2.6 наказу МВС України «Про подальший розвиток служби психологічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів внутрішніх справ України» від 28.07.2004 р. та наступними нормативно-правовими документами і покладене на службу психологічного забезпечення.

При цьому слід зважати на те, що психологічне супроводження оперативно-службової діяльності є специфічним напрямом психологічного забезпечення. Ця специфіка визначається фаховою спрямованістю в системі ОВС, ретельністю професійно-психологічного відбору кандидатів на службу, наявністю і жорсткістю офіційної та неформальної регламентації поведінки працівників та ін.

Експериментальними дослідженнями доведено, що умови адаптації до служби в ОВС є функціонально-критичними та потребують руйнування минулих і побудови нових поведінкових стереотипів. Така адаптація супроводжується необхідністю оцінювати відповідність власних якостей і здібностей з обраним фаховим напрямом діяльності, формуванням здатності витримувати значні психологічні і, часто, фізичні навантаження. Вона ускладнюється тим, що реальне занурення у професійну діяльність може супроводжуватися негативними враженнями та руйнуванням попередніх уявлень про неї. Як правило, це призводить до когнітивного дисонансу, формування інтрапсихічного конфлікту, необхідності зміни установок тощо [8].

На рівні теоретичного обґрунтування процедури психологічного супроводження у площині нашого дослідження можемо стверджувати, що вона передбачає реалізацію двох невід'ємних та взаємопов'язаних етапів: психодіагностичного та корекційного. На діагностичному етапі здійснюється: 1) визначення загальних особистісних особливостей працівників ОВС, рівня їх стресостійкості та здатності до дій в умовах з різним рівнем екстремальності; 2) оцінювання актуального психосоматичного статусу; 3) визначення вектору та прогнозування інтенсивності негативних особистісних змін і станів, що можуть спричинитися умовами професійної діяльності.

Сутність корекційного етапу полягає у: 1) формуванні професійно значущих якостей працівників, зокрема щодо їх емоційно-

вольової сфери; 2) формуванні вмінь і навичок безконфліктного оцінювання життєвих ситуацій (контроль ситуації, захист своїх прав, визначення пріоритетів, цілісне і вибіркове сприймання, управління тривожністю та ін.), 3) формування стресостійкості та корекція негативних психічних станів; 4) навчання технікам і методам саморегуляції. Його *метою* у найбільш загальному вигляді слід вважати *зниження інтенсивності індивідуальних стресових реакцій та їх впливу на психосоматичний статус особистості працівника ОВС*.

Вирішення зазначених завдань доцільно поєднувати з комплексом психопрофілактичних заходів у «зовнішньому контурі» життєдіяльності працівника (створення оптимальних умов професійної діяльності та забезпечення належних матеріально-побутових умов, формування сприятливого соціально-психологічного клімату у колективі, просвітницька робота представників медичних служб щодо ведення здорового способу життя, попередження впливу психотравмуючих чинників тощо).

Зазначимо, що вивчення особливостей адаптації працівників до умов професійної діяльності засвідчує, що найбільш виражені функціональні зрушення мають місце на першому році служби. Вони супроводжуються «ламанням» старого і формуванням нового динамічного стереотипу і пов'язаною з цим нервово-психічною напругою. При налагодженні психологічного супроводження ознаки нервово-психічної напруженості зникають. Певний рівень адаптованості до служби відбувається наприкінці першого року, причому одним із інформативних показників цього виступає усталеність структури офіційних та неофіційних взаємин [9].

Як відомо, адаптація до інтелектуально та емоційно напружених видів діяльності триває впродовж 3–5 років. При цьому тривала дія притаманних цій діяльності несприятливих чинників здатна зумовлювати виникнення у працівника високого рівня нервово-психічної напруженості та різноманітні негативні прояви поведінки, що залежить від індивідуально-психологічних особливостей особи. У свою чергу, працівники намагаються захистити себе від впливу психотравмуючих чинників, вдаючись як до конструктивних, так і до неконструктивних засобів. Відповідно, особа або ж інтеріоризує специфіку діяльності

як певну цілісність, тобто адаптується до неї, або ж «дозволяє собі» появу негативних особистісних новоутворень, до яких належать і психосоматичні розлади.

Такі висновки суперечать, на перший погляд, результатам дослідження Л. С. Криворучко, згідно з якими найвищий рівень травматизму серед особового складу ОВС має місце серед працівників зі стажем служби 3–10 років [10]. Між тим, вважаємо, що у цьому випадку спостерігається явище дещо іншої психологічної природи: незавершеність адаптації та професійна незрілість особистості призводять до недооцінки небезпеки ситуації, у якій вони знаходяться. Молоді працівники ставляться до ситуацій з більшою обережністю; їх колеги зі стажем роботи понад 10 років, по-перше, частіше вже перебувають на посадах із меншим рівнем ризиконебезпечності, по-друге, наявність значного професійного досвіду дозволяє їм приймати виважені рішення та уникати помилкових дій.

Після завершення першого етапу професійного становлення – професійної адаптації – виникнення стану емоційного дискомфорту та надмірне професійне перенапруження можуть спричинятися незадоволеністю умовами праці та власним професійним статусом. Якщо фахівець не одержує реального підтвердження своїх професійних досягнень, цілком можливе виникнення так званої «кризи професіонала» [11]. У цей час у працівників ОВС починають формуватися різноманітні психічні новоутворення – професійна деформація, професійне вигорання, а також психосоматичні розлади. Останнім сприяє ненормований робочий день, неможливість забезпечити раціональний режим харчування та відпочинку, накопичення втоми, тобто умови для виникнення стресу на фізіологічному рівні, що суб'єктивно переживаються як погіршення самопочуття.

Основним діагностичним симптомом формування психосоматичних розладів є суб'єктивні скарги, так звані «темні відчуття» (за І. М. Сеченовим), зокрема: змінене самопочуття, фізичний дискомфорт, відчуття незрозумілого хвилювання і занепокоєння станом здоров'я, що необхідно розцінювати як симптоматику, на яку слід звертати особливу увагу та піддавати ретельній психофізіологічній діагностиці (діагностика стану функціональних систем).

Тому значення психопрофілактики на цьому етапі професійного становлення є вкрай актуальним, причому вони повинні поєднуватися з періодичними медичними оглядами (щорічно диспансеризацією особового складу), нормативно-правовою основою для яких слід вважати Закон України «Про охорону праці» та «Інструкцію про організацію проведення періодичних медичних оглядів та диспансеризації в лікувально-профілактичних закладах МВС України», затверджену Наказом МВС України від 04.11.2003 р. за № 1296.

Насправді науковці сьогодні досить мало знають про сутність та прояви межових станів між здоров'ям та хворобою. Між тим, для виникнення будь-якої хвороби необхідне певне співвідношення суб'єктивних та об'єктивних чинників. Важкі життєві обставини зустрічаються у житті кожної людини, а стресогенні ситуації – у професійній діяльності кожного працівника ОВС, але далеко не в кожного з них розвивається психосоматичне захворювання. Вважаємо, що вирішальним тут є схильність до психосоматичних розладів, коли особа не здатна раціонально переосмислити ситуацію або відмовитися від досягнення суб'єктивно недоступних для неї цілей. Іншими словами, детермінантою психосоматичних розладів є не складні об'єктивні обставини, а ставлення до них.

Психокорекційна робота з особами, схильними до психосоматичних розладів, повинна базуватися на наступних положеннях: 1) найбільш розповсюджені психотравмуючі обставини сьогодення представлені не екстремальними ситуаціями, а конфліктними стосунками; 2) бажання відтермінувати небезпеку чи неприємність породжує парадоксальне в звичайних умовах прагнення до фіксації напруження, яке й створює передумови для «старту» гострого психосоматичного розладу; 3) причиною психосоматичних розладів працівників ОВС стають не самі по собі зовнішні обставини, а певні типи адаптації (псевдоадаптація).

Основними структурними компонентами психологічної корекції станів особистості, що спричиняють психосоматичні розлади, є: 1) формування вміння усвідомлювати не лише негативні, але й позитивні аспекти психотравмуючої ситуації; 2) формування вміння цінувати свої досягнення; 3) формування вміння цілісного усвідомлення; 4) формування вмінь нейтралізації не-

сприятливих особливостей поведінкової активності; 5) формування самоповаги та рішучості.

Висновки. Своєчасна психопрофілактична робота зі зміцнення захисних механізмів у працівника ОВС, який перебуває у стресогенних ситуаціях, може сприяти запобіганню негативній трансформації особистості фахівця. В іншому разі виникає «зачароване коло», при якому певні хворобливі симптоми зумовлюють появу нових чи посилюють уже наявні. Ми вважаємо, що саме після завершення процесу професійної адаптації, тобто на другому етапі професійного становлення психологічна підтримка та психологічна корекція особистості є особливо необхідними: ресурс молодості, коли на стан здоров'я не звертають уваги, починає вичерпуватися, а стресогенні умови діяльності все більше даються взнаки. Переконані, що психопрофілактична та психокорекційна робота може повернути особу до межі оптимальної психосоматичної норми та запобігти подальшій деформації її психосоматичного статусу.

Список використаних джерел

1. Слюсарев Ю. В. Психологическое сопровождение как фактор активизации самопознания личности: автореф. дис... канд. психол. наук; спец.19.00.01 – Общая психология; история психологии] /Ю. В. Слюсарев. – СПб., 1992. – 18 с.
2. Тютин К. О. Психологическое сопровождение детей, больных туберкулезом: автореф. дис... канд. психол. наук; спец.19.00.01 – Общая психология; история психологии]. / К. О. Тютин. – Ставрополь, 2005. – 16 с.
3. Прыгунов П. Я. Психологическое обеспечение специальных операций: ролевое поведение: учеб. пособ. / П. Я. Прыгунов. – К. : изд-во Европ. ун-та, 2000. – 303 с.
4. Журавльов В. В. Морально-психологічне забезпечення несення служби прикордонними нарядами: дис... канд. психол. наук; спец. 19.00.09 – Психологія діяльності в особливих умовах / В. В. Журавльов. – Хмельницький, 2001. – 182 с.
5. Журавель А. П. Психологічний супровід оперативно-службової діяльності особового складу підрозділів охорони державного кордону: дис... канд. психол. наук; спец.19.00.09 – Психологія діяльності в особливих умовах. – Хмельницький, 2006. – 214 с.
6. Караяни А. Г. Обеспечение социально-психологической устойчивости воинских подразделений: дис... канд. психол. наук; спец.19.00.05 – Социальная психология / А. Г. Караяни – М. : ВПА, 1993. – 207 с.
7. Сергеюк П. И. Психологические пути и условия повышения эффективности деятельности личного состава пограничных войск КГБ

- СССР по охране Государственной границы: автореф. дис... д-ра психол. наук; спец.19.00.05 – Социальная психология / П. И. Сергеев. – М. : ВПА им. В. И. Ленина, 1984. – 42 с.
8. Иванова О. В. Соціально-психологічні чинники професійного становлення працівника міліції / О. В. Иванова, Н. Ю. Ярема // Актуальні проблеми соціології, психології та педагогіки: матер. всеукраїнської наук.-практ. конф. – К. : Либідь, 2006. – С. 345–351
  9. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я: навч. посіб. / М. С. Корольчук, В. М. Крайнюк та ін. [за заг. ред. М. С. Корольчука]. – К. : ІНКОС, 2002. – 272 с.
  10. Криворучко Л. С. Організація професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ до дій в екстремальних умовах : автореф. дис. ... канд. юрид. наук; спец.12.00.07 – Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / Л. С. Криворучко. – Харків, 2008. – 19 с.
  11. Кісіль З. Р. Проблеми професійної деформації співробітників органів внутрішніх справ: монографія / З. Р. Кісіль – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2008. – 524 с.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Sljusarev Ju. V. Psihologicheskoe soprovozhdenie kak faktor aktivizacii samopoznaniya lichnosti: avtoref. dis... kand. psihol. nauk; spec. 19.00.01 – Obshhaja psihologija; istorija psihologii] / Ju. V. Sljusarev. – SPb., 1992. – 18 s.
2. Tjutina K. O. Psihologicheskoe soprovozhdenie detej, bol'nyh turbekulezom: avtoref. dis.... kand. psihol. nauk; spec.19.00.01 – Obshhaja psihologija; istorija psihologii]. / K. O. Tjutina. – Stavropol', 2005. – 16 s.
3. Prygunov P. Ja. Psihologicheskoe obespechenie special'nyh operacij: rolevoe povedenie: ucheb. posob. / P. Ja. Prygunov. – K. : izd-vo Evrop. unta, 2000. – 303 s.
4. Zhuravl'ov V. V. Moral'no-psihologichne zabezpechennja nesennja sluzhbi prikordonnimi narjadami: dis... kand. psihol. nauk; spec.19.00.09 – Psihologija dijnal'nosti v osoblivih umovah / V. V. Zhuravl'ov. – Hmel'nic'kij, 2001. – 182 s.
5. Zhuravel' A. P. Psihologichnij suprovid operativno-sluzhbovoї dijnal'nosti osobovogo skladu pidrozdiliv ohoroni derzhavnogo kordonu: dis... kand. psihol. nauk; spec.19.00.09 – Psihologija dijnal'nosti v osoblivih umovah. – Hmel'nic'kij, 2006. – 214 s.
6. Karajani A. G. Obespechenie social'no-psihologicheskoy ustojchivosti vojskijh podrazdelenij: dis... kand. psihol. nauk; spec.19.00.05 – Social'naja psihologija / A. G. Karajani – M. : VPA, 1993. – 207 s.
7. Sergejuk P. I. Psihologicheskije puti i uslovija povyshenija jeffektivnosti dejatel'nosti lichnogo sostava pogranichnyh vojsk KGB SSSR po ohrane Gosudarstvennoj granicy: avtoref. dis... d-ra psihol. nauk; spec. 19.00.05 – Social'naja psihologija / P. I. Sergejuk. – M. : VPA im. V. I. Lenina, 1984. – 42 s.
8. Ivanova O. V. Social'no-psihologichni chinniki profesijnogo stanovlennja pracivnika milicij / O. V. Ivanova, N. Ju. Jarema // Aktual'ni problemi sociologii, psihologii ta pedagogiki: mater. vseukrains'koї nauk.-prakt. konf. – K. : Libid', 2006. – S. 345–351.

9. Psihologichne zabezpechennja psihichnogo i fizichnogo zdorov'ja: navch. posib. / M. S. Koroľchuk, V. M. Krajnjuk ta in. [za zag. red. M. S. Koroľchuka]. – К. : INKOS, 2002. – 272 s.
10. Krivoruchko L. S. Organizacija profesijnoї pidgotovki pracivnikiv organiv vnutrishnih sprav do dij v ekstremal'nih umovah : avtořef. dis. ... kand. jurid. Nauk; spec.12.00.07 – Administrativne pravo i proces; finansove pravo; informacijne pravo / L. S. Krivoruchko. – Harkiv, 2008. – 19 s.
11. Kisiľ Z. R. Problemi profesijnoї deformacij spivrobotnikiv organiv vnutrishnih sprav: monografija / Z. R. Kisiľ – L'viv: L'viv's'kij derzhavnij universitet vnutrishnih sprav, 2008. – 524 s.

ШЕЛЕГ Л. С.

ВОЗМОЖНОСТИ ПСИХОЛОГИЧЕСКОГО СОПРОВОЖДЕНИЯ ЭМОЦИОНАЛЬНЫХ СОСТОЯНИЙ СОТРУДНИКОВ ОРГАНОВ ВНУТРЕННИХ ДЕЛ, ЯВЛЯЮЩИХСЯ ПРИЧИНОЙ ПСИХОСОМАТИЧЕСКИХ РАССТРОЙСТВ

В статье дано определение психологического сопровождения оперативно-служебной деятельности органов внутренних дел и факторов, обуславливающих его эффективность. Освещены цель и основные задачи психологического сопровождения прохождения службы. Обоснована процедура психологического сопровождения и сущность его этапов: психодиагностического и коррекционного. Своевременная психопрофилактическая работа по укреплению защитных механизмов у работника ОВД, который находится в стрессогенных ситуациях, может способствовать предотвращению отрицательной трансформации личности специалиста. Психопрофилактическая и психокоррекционная работа может вернуть человека к границе оптимальной психосоматической нормы и предотвратить дальнейшую деформацию ее психосоматического статуса.

Ключевые слова: психологическое сопровождение, цель, задачи, процедура, этапы, психодиагностика, коррекция, динамика личности.

SHELEG L. S.

THE FEATURES OF PSYCHOLOGICAL SUPPORT OF THE EMOTIONAL STATES OF POLICE OFFICERS, WHICH ARE THE CAUSE OF PSYCHOSOMATIC DISORDERS

Psychoprevention of psychosomatic disorders is identifying in the police officers the specific emotional states. Such states are shown as functional somatic symptoms. It is also important the psychological correction of psychosomatic disorders. It is implemented in the context of the direction of the psychological support of the police as psychological support operational and service activities.

Psychological support operational performance in the police department – a set of psychologically based measures, which enhances the efficiency of performance, efficiency and growth of personnel qualification. The purpose of psychological support is the positive dynamics of the individual throughout life. The main tasks of psychological support of service we believe: 1) the psychological support of adaptation policemen to conditions of service in accordance with their profession and personal characteristics, prevention and correction work; 2) formation of harmoniously developed personality with an active lifestyle, capable of self-expression, self-actualization; 3) the capability of qualifying growth in view of their psychological data; 4) an initial psychoprevention of deviations in the behavior of police officers, early detection of signs of deviant behavior, violations of physical and mental health of correction. The grounds for such work are: increased neuro-psychological and emotional vulnerability; getting psychotrauma; 5) providing psychological assistance to employees after being in extreme situations relating to the discharge of official duties, use of firearms and special equipment, obtaining psychogenic stress, decreased performance, etc. ; 6) individual psychological assistance, primarily on the provision of: conflict and difficulties in relationships with colleagues, citizens, family members; nervous and mental fatigue and imbalance caused by the terms of performance and life; the need to neutralize the negative psychological effects, withdrawal poststress states and others.

The procedure of psychological support are provides and implementations of two integral interrelated stages: psychodiagnostic and correction. On the diagnostic stage is: 1) the definition of common personality characteristics policemen, their level of stress and the ability to react to a different level of extremity; 2) evaluating the current status of psychosomatic; 3) determining the intensity vector and prediction of negative personality changes and conditions that can be caused by conditions of occupation.

The essence of the remedial stage is: 1) formation of professionally significant qualities of workers, in particular, their emotional and volitional; 2) formation evaluation skills of conflict-free situations (control of the situation, protect their rights, prioritizing, complete and selective perception, anxiety management, etc.), 3) formation of stress resistance and correction of negative mental states; 4) training techniques and methods of self.

Keywords: psychological support, purpose, objectives, procedure, steps, psychological testing, correction.

Стаття надійшла до редколегії 02.02.2015 року.